ZESZYTY NAUKOWE POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ 1978
Seria: Automatyka z.44 Nr kol. 580

Wiesław Pierzchała
Politechnika Krakowska

HEURYSTYCZNE METODY OPTYMALIZACJI HARMONOGRAMÓW W DYSKRETNYCH PROCESACH PRZEMYSŁOWYCH

Streszczenie. W referacie porównano skuteczność wybranych, prostych heurystyk, dających suboptymalne rozwiązania problemu harmonogramowania i zaproponowano metodę heurystyczną dającą najlepsze (statystycznie) wyniki.

1. Wstęp

Organizacja i sterowanie w współczesnych systemach produkcyjnych wymagają rozwiązywania najrozmaitszych, niejednokrotnie bardzo trudnych i złożonych problemów optymalizacyjnych. Do najistotniejszych i często spotykanych w praktyce należy problem harmonogramowania dyskretnych procesów przemysłowych, postawiony przez S.M. Johnsona /13/, który podał również rozwiązanie dla dwóch stanowisk. W przypadku ogólnym problem ten dotychczas nie został rozwiązany, a obserwowany postęp metodyczny dotyczy najrozmaitszych przypadków szczególnych.

2. Sformułowanie założeń i modelu matematycznego

Rozważamy dyskretny proces wytwarzania n przedmiotów na m stanowiskach. Proces ten określony jest przez:

- zbiór przedmiotów $P = \{p_1, \dots, p_n\}$
- uporządkowany zbiór stanowisk $S = \{s_1, \dots, s_m\}$
- macierz $t(p_i, s_j)$ $(i=1,2,\dots,n\ ;\ j=1,2,\dots,m)$ zawierającą czasy jednostkowe operacji na stanowisku s_j w procesie technologicznym przedmiotu p_i

przy czym obowiązują następujące założenia:

1. Procesy technologiczne wszystkich przedmiotów wymagają użycia tych samych stanowisk w tej samej kolejności, a więc nie ma "powrotów" na to samo stanowisko, jakkolwiek dopuszczalne jest opuszczanie pewnych stanowisk.
2. Zarówno czas przerw międzyoperacyjnych jak i czasy przygotowawczo-zakończeniowe są sobie równe lub pomijalnie małe i nie będą uwzględniane.
3. Żaden z przedmiotów i żadne ze stanowisk nie są pod jakimkolwiek względem uprzywilejowane.
4. Operacja rozpoczęta nie może być przerywana.
5. Na żadnym stanowisku nie można obrabiać jednocześnie kilku przedmiotów, a każdy przedmiot może się znajdować w danej chwili co najwyżej na jednym stanowisku.

Typową funkcją celu w optymalizacji harmonogramu takiego procesu jest minimalizacja czasu cyklu produkcyjnego wszystkich przedmiotów. W literaturze /np. 1 - 18/ znaleźć można szereg, proponowanych przez różnych autorów metod rozwiązywania problemu harmonogramowania (ustalania kolejności robót). Na ogół pozwalają one uzyskać tylko rozwiązanie suboptymalne, co wynika z przyjętych założeń upraszczających, metodyki postępowania, bądź też z jednego i drugiego jednocześnie.

Zadanie harmonogramowania sprowadza się w zasadzie do ustalenia kolejności obróbki przedmiotów na każdym ze stanowisk, a sam harmonogram jest już naturalną tego konsekwencją.
Rozwiązanie optymalne jest jednym z $(n!)^{m-2}$ możliwych rozwiązań problemu.[1]
W zasadzie wszystkie proponowane w literaturze metody dotyczą problemu harmonogramowania uproszczonego dodatkowym bardzo istotnym założeniem, że raz ustalona kolejność obowiązuje na wszystkich stanowiskach od pierwszego do ostatniego. Rozwiązanie optymalne, uzyskane przy takim założeniu, z reguły jest suboptymalnym rozwiązaniem zadania.
Prócz wymienionych, przyjmijmy następujące oznaczenia:

K - k elementowy podzbiór P

σ_k - ustalona kolejność k przedmiotów /$k \leq n$/ należących do zbioru K. Odrzucając przedmiot ostatni otrzymujemy kolejność σ_{k-1}

$p_i(\sigma_k)$ - i - ty /$i \leq k$/ przedmiot w zbiorze K uporządkowanym wg kolejności σ_k; w konsekwencji $p_n(\sigma_n)$ oznacza przedmiot, który ma być wykonywany jako ostatni.

$T(\sigma_k, s_j)$ - "częściowy" czas cyklu produkcyjnego k przedmiotów na stanowiskach od pierwszego do j-tego, przy ustalonej kolejności obróbki σ_k.

Obróbkę przedmiotu $p_k(\sigma_k)$ /ostatniego w zbiorze K uporządkowanym wg kolejności σ_k / na stanowisku s_j, można rozpocząć wtedy, gdy zakończono jego obróbkę na stanowisku poprzednim s_{j-1}, a stanowisko s_j opuścił już przedmiot, który go poprzedzał $p_{k-1}(\sigma_{k-1})$. Dodając więc do późniejszego z tych terminów czas trwania operacji na stanowisku s_j dla przedmiotu $p_k(\sigma_k)$ otrzymamy "częściowy" czas cyklu produkcyjnego $T(\sigma_k, s_j)$.

Jest to wyrażone wzorem:

$$T(\sigma_k, s_j) = \max\{T(\sigma_{k-1}, s_j), T(\sigma_k, s_{j-1})\} + t(p_k(\sigma_k), s_j)$$

dla k = 1, 2, ..., n j = 1,2,...,m

Aby wzór powyższy był formalnie poprawny, należy umownie przyjąć, że:

$$\bigwedge_{s_j \in S} \left(T(\sigma_0, s_j)\right) = 0, \qquad \text{oraz}$$

$$\bigwedge_{k \neq 0} \left(T(\sigma_k, s_0)\right) = 0 .$$

Czas cyklu produkcyjnego n przedmiotów określony jest następująco:

$$1/ \quad T(\sigma_n, s_m) = \max\{T(\sigma_{n-1}, s_m), T(\sigma_n, s_{m-1})\} + t(p_n(\sigma_n), s_m)$$

Zadanie nasze polega na znalezieniu takiego σ_n^*, aby $T^*(\sigma_n^*, s_m)$ przyjęło wartość możliwie najmniejszą.

3. Heurystyczne metody rozwiązywania problemu

W problemach optymalizacji struktur układów i procesów o dużej złożoności można zauważyć ogólną tendencję, polegającą na poszukiwaniu możliwie prostych, skutecznych heurystyk, dających rozwiązania, lub lepiej zbiory rozwiązań możliwie bliskich rozwiązaniom optymalnym. /4/

1/ B.Roy /16/ udowodnił, że w rozwiązaniu optymalnym kolejność przedmiotów na pierwszych dwóch i ostatnich dwóch stanowiskach nie powinna się zmieniać.

D. S. Palmer [15] sugeruje cztery bardzo proste heurystyki odnoszące się do naszego zadania.

1. Ustalić kolejność przedmiotów wg rosnących czasów ich pierwszych operacji $t(p_i, s_1)$.
2. Ustalić kolejność przedmiotów wg malejących wartości różnic czasów ostatniej i pierwszej operacji $t(p_i, s_m) - t(p_i, s_1)$.
3. Ustalić kolejność przedmiotów wg malejących czasów ich ostatnich operacji $t(p_i, s_m)$.
4. Ustalić kolejność przedmiotów wg rosnących wartości wyrażeń

$$\frac{t(p_i, s_m) - t(p_i, s_1)}{\sum_{j=1}^{m} t(p_i, s_j)} .$$

Wymienione heurystyki poddano eksperymentowi symulacyjnemu mającemu wykazać ich skuteczność. W trakcie badań autor poddał próbom kilka innych nasuwających się i intuicyjnie uzasadnionych heurystyk. Ponieważ w referacie ograniczono się do heurystyk najlepszych, uwzględniono tylko wyniki dla heurystyki, której przyporządkowano numer 5. Formalnie wyglądała ona następująco:

5. Ustalić kolejność przedmiotów wg rosnących wartości wyrażeń:

$$\sum_{j=1}^{m-1} j\left(\max\{0, (t(p_i, s_j) - t(p_i, s_{j+1})\}\right)$$

4. Opis eksperymentu

Wielkości n i m określające wymiary problemu przyjmowały wartości 5,10,15 we wszelkich możliwych kombinacjach. Czasy jednostkowe operacji były całkowitymi liczbami przypadkowymi z przedziału $\langle 2, 28 \rangle$, generowanymi wg rozkładu opisanego dystrybuantą empiryczną F /t/, otrzymaną na podstawie analizy wybranych procesów technologicznych części maszyn /rys.1/

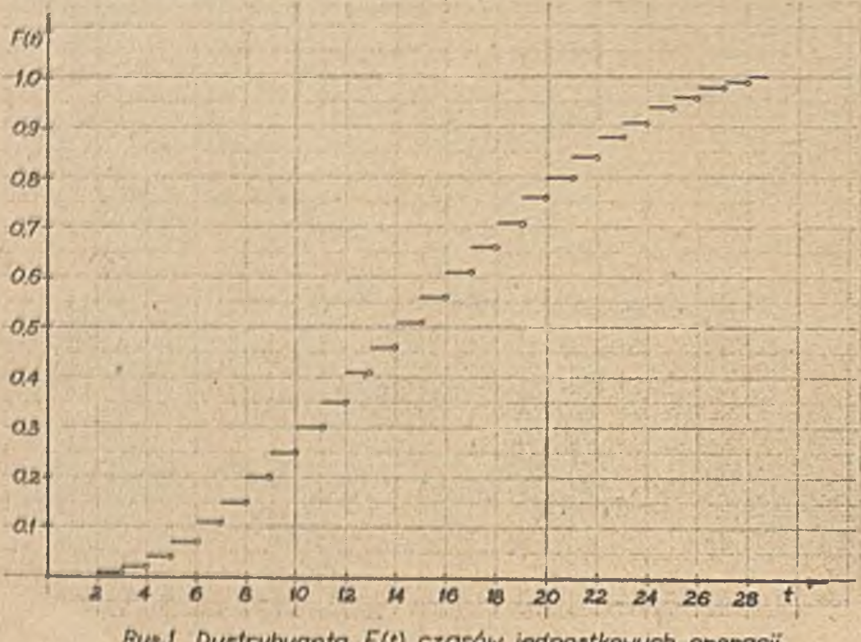

Rys.1 Dystrybuanta F(t) czasów jednostkowych operacji

Wymiary problemu $n \times m$	Por. Heur.	I	W	W_{sr}	Wymiary problemu $n \times m$	Por. Heur.	I	W	W_{sr}	Wymiary problemu $n \times m$	Por. Heur.	I	W	W_{sr}
15×15	5	181	12.54	0.069	15×10	5	189	17.16	0.091	15 × 5	5	198	27.21	0.137
	4	18	0.32	0.018		4	10	0.25	0.025		4	1	0.01	0.01
	3	133	5.71	0.043		3	131	6.57	0.050		3	131	6.70	0.051
	5	64	1.71	0.027		5	61	1.82	0.030		5	61	2.20	0.036
	1	95	3.33	0.035		1	101	3.92	0.039		1	103	4.32	0.042
	3	99	3.56	0.035		3	96	3.70	0.039		3	92	3.90	0.042
	2	129	4.81	0.037		2	125	5.11	0.041		2	151	7.65	0.051
	1	66	2.09	0.032		1	67	1.63	0.024		1	41	1.03	0.025
	6[1]	163	7.63	0.047		6	152	6.69	0.044		6	101	3.24	0.032
	2	36	0.71	0.020		2	44	1.02	0.023		2	59	1.36	0.023
10×15	5	171	11.47	0.067	10×10	5	181	16.04	0.089	10 × 5	5	184	26.48	0.144
	4	28	0.76	0.027		4	15	0.32	0.021		4	14	0.34	0.024
	3	128	5.91	0.046		3	124	6.76	0.055		3	133	7.36	0.055
	5	66	1.77	0.027		5	67	2.38	0.035		5	56	2.15	0.038
	1	101	3.78	0.037		1	101	4.38	0.043		1	90	4.36	0.048
	3	97	3.10	0.032		3	97	4.30	0.044		3	105	5.70	0.054
	2	115	3.95	0.034		2	116	5.39	0.046		2	137	8.53	0.062
	1	78	2.33	0.030		1	77	2.28	0.030		1	47	1.43	0.030
	6	148	6.61	0.045		6	138	5.65	0.041		6	85	2.78	0.033
	2	46	1.13	0.025		2	55	1.37	0.025		2	56	1.18	0.021
5×15	5	157	10.75	0.068	5×10	5	168	13.44	0.080	5 × 5	5	177	22.71	0.128
	4	43	1.31	0.030		4	31	1.03	0.033		4	16	0.74	0.041
	3	95	4.18	0.044		3	119	6.41	0.054		3	97	6.09	0.062
	5	83	2.42	0.029		5	54	2.34	0.043		5	68	3.39	0.050
	1	101	3.74	0.037		1	96	4.93	0.051		1	87	4.92	0.057
	3	90	3.76	0.042		3	94	4.22	0.044		3	101	5.62	0.056
	2	88	3.02	0.034		2	92	4.70	0.051		2	106	5.96	0.056
	1	78	1.95	0.025		1	74	2.67	0.036		1	45	1.63	0.041
	6	140	6.42	0.046		6	110	5.98	0.054		6	62	3.09	0.050
	2	42	0.79	0.019		2	61	1.55	0.025		2	44	1.42	0.032

Tab.1 Wyniki porównania heurystyk.

[1] Heurystyka 6 zostanie opisana w p.6.

Porównywano heurystyki parami od najmniej do najbardziej skutecznych w dwustu próbach dla każdego wymiaru problemu $(n \times m)$. Obliczenia wykonano na maszynie cyfrowej CYBER 72. Wyniki przedstawiono w Tab.1.

O skuteczności każdej z badanych heurystyk wnioskować można z trzech wymienionych tam wielkości:

I – ilość przypadków, w których dana heurystyka była lepsza

W – suma ułamków postaci

$$\frac{|T(\sigma_n^1, s_m) - T(\sigma_n^2, s_m)|}{\min\{T(\sigma_n^1, s_m), T(\sigma_n^2, s_m)\}}$$

wpisywanych po stronie heurystyki dającej wynik lepszy, gdzie σ_n^1, σ_n^2 – kolejności przedmiotów uzyskane z porównywanych heurystyk

$W_{\acute{s}r}$ wartość średnia W.

5. Wyniki eksperymentu

Wyniki wskazują na całkowitą nieprzydatność heurystyki 4. Heurystyka 5 prawie zawsze lepsza jest od czwartej, jednakże i tak znacznie ustępuje pozostałym. Pierwszą i trzecią uznać można za mniej więcej równorzędne. Heurystyka 2, będąca swego rodzaju połączeniem dwu poprzednich dawała najlepsze /statystycznie/ rezultaty.

6. Propozycja nowej procedury heurystycznej

Wyróżniająca się skuteczność drugiej heurystyki Palmera, szczególnie w aspekcie dobrych wyników dla pierwszej i trzeciej, nasunęły możliwość skonstruowania nowej procedury heurystycznej, która pozwalałaby na uwzględnianie czasów jednostkowych pozostałych operacji /nie tylko pierwszej i ostatniej/. Przeprowadzone badania pozwalają zaproponować następujące postępowanie /heurystyka 6/:

Ustalić kolejność przedmiotów wg malejących wartości wyrażeń:

5/ $$\sum_{k=1}^{v} A_k \left(t(p_i, s_{m-k+1}) - t(p_i, s_k)\right)$$ gdzie:

6/ $$A_k = 1 - a(k-1) \qquad k = 1, 2, \ldots, v$$

7/ $$v = \mathrm{Entier}\,(0{,}5\,m)$$

Współczynnik a zależy od m i należy go odczytywać z Tab.2

m	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
a	0,75	0,60	0,45	0,40	0,30	0,25	0,20	0,15	0,15	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10

Tab.2

Porównanie heurystyki 6 z drugą heurystyką Palmera /poprzednio najskuteczniejszą/ przedstawiono również w Tab.1. Wyniki przemawiają zdecydowanie na korzyść procedury proponowanej.

7. Zakończenie

Wymienione, bardzo proste metody heurystyczne pozwalają uzyskać w pełni zadowalające rozwiązania zadania harmonogramowania. Rozwiązywanie problemu sprowadza się do wykonania pewnej ilości elementarnych, odręcznych obliczeń.

Stwierdzono, że praktycznie zawsze, co najmniej jedna z badanych heurystyk daje rozwiązanie bardzo zbliżone, lub nawet identyczne z rozwiązaniem *optymalnym*, wyznaczonym np. metodą podziału i ograniczeń.

Najlepsze rozwiązania uzyskane heurystycznie w stosunkowo łatwy sposób,są średnio w granicach 2,7 - 5,1% gorsze / przy współczynniku ufności 0,997/ od rozwiązań optymalnych.
Przeszukiwanie zbioru możliwych rozwiązań zadania / o mocy jak wiadomo n!/, można ograniczyć z dużymi - co warto podkreślić - szansami powodzenia, do zbadania czterech możliwości, odpowiadających kolejnościom wynikającym z heurystyk 1,2,3,6.
Zdecydowanie najlepsze statystycznie wyniki daje heurystyka proponowana / 6/, jednakże warto zalecić sprawdzenie rezultatów wynikających z pozostałych wymienionych procedur.

Należy nadmienić, że przyjęta w modelu funkcja celu i założenia upraszczające mogą budzić zastrzeżenia i wątpliwości.
Prowadzone aktualnie prace mają na celu sformułowanie kryterium optymalizacji możliwie bliskiego realnym warunkom praktyki produkcyjnej, oraz pominięcie przynajmniej niektórych założeń, szczególnie trudnych do spełnienia.-

LITERATURA

[1] ASHOUR S. /1970/ - A Branch and Bound Algorithm for Flow-Shop Scheduling Problems. AIIE TRANS,2, 172-176.
[2] BAKER K.R. /1975/ -A Comparative Study of Flow-Shop Algorithms. Opns. Res. vol. 23, 62-73.
[3] BAKER K.R. /1974/ - Introduction to Sequencing and Scheduling. Wiley, New York, 1974.
[4] BAKSHI M.S. ARORA S.R./1969/ - The Sequencing Problem. Manag. Science vol.15,4.
[5] BESTWICK P.F. HASTINGS N.A.J./1976/ - A New Bound for Machine Scheduling. Opnal. Res. Qart. 27, 2,ii,479-487.
[6] BONEY M.C. GUNDRY S.W./1976/ - Solutions to the Constrained Flow-Shop Sequencing Problem. Opnal. Res. Qart. vol.27,4,i,869-883.
[7] BROWN A.P. LOMNICKI Z.A./1966/-Some Applications of the Branch-and-Bound Algorithms to the Machine Scheduling Problem. Opnal. Res. Quart. vol. 17,2,173.
[8] CAMPBELL H.G. DUDEK R.A. SMITH M.L. /1970/- A Heuristic Algorithm for the n-Job, m-Machine Sequencing Problem. Manag. Science vol. 16, 630.
[9] CHARLTON J.H. DEATH C.C./1970/-Method of Solution for General Machine Scheduling Problems. Opns. Res. vol. 18, 4, 689.
[10] GUPTA J.N.D. /1971/ - A Functional Heuristic Algorithm for the Flow-Shop Scheduling Problem. Opnal. Res. Quart. vol. 22,1.
[11] GUPTA J.N.D. /1971/ - An Improved Combinatorial Algorithm for the Flow-Shop Scheduling Problem. Opns. Res. vol 19, 1753-1758 i "Errata" Opns. Res. vol. 24,4 /1976/.
[12] IGNALL E. SCHRAGE L. /1965/- Application of the Branch-and-Bound Technique to some Flow-Shop Scheduling Problems. Opns. Res. vol. 13,3,400-412.
[13] JOHNSON S.M. /1954/ - Optimal Two-and Three-Stage Production Schedules with Set up Times Included. Naval Res. Log. Quart. vol. 1,61-68.

[14] Mc MAHON G.B. BURTON P.G./1967/ - Flow-Shop Scheduling with the Branch-and-Bound Method. Opns. Res. vol.15,3,473-481.
[15] PALMER D.S. /1965/ - Sequencing Jobs Through a Multi-Stage Process in the Minimum Total Time - A Quick Method of Obtaining a Near Optimum. Opnal. Res. Quart. vol.16,101.
[16] ROY B. - Cheminement et connexitée dans les graphes. Application aux problemes d'ordonnancement. METRA Série Speçiale No 1, Sociéte d'economie et de mathematique appliquées, Paris 1962.
[17] SMITH R.D. DUDEK R.A. /1967/- A General Algorithm for Solution of the n-Job, m-Machine Sequencing Problem of the Flow-Shop. Opns. Res. vol.15,71-78 i "Errata" Opns. Res. vol.17,756 /1969/.
[18] SZWARC W. /1971/ - Elimination Methods in the mxn Sequencing Problem. Naval Res. log. Quart. vol. 18,295-305.

HEURISTIC METHODS FOR THE SCHEDULING OF OPTIMIZATION IN DISCRETE INDUSTRIAL PROCESSES

S u m m a r y

The paper compares the effectiveness of some simple heuristics giving a sub-optimal solution to the scheduling problem. A method giving statistically the best scheduling has been proposed.

ЕВРИСТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ОПТИМАЛИЗАЦИИ ГРАФИКОВ РАБОТ ДЛЯ ДИСКРЕТНЫХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРОЦЕССОВ

Р е з ю м е

В работе даётся сравнение мощностей избранных простых евристик, дающих субобтимальное решение для проблеммы определения графиков работ. Предлагается евристический метод, дающих статистически наилучшее решение.